

ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НА ЇЇ КОГНІТИВНОМУ РІВНІ

Розглянуто розвиток професійної ідентичності поліцейських, під час навчання у вищому навчальному закладі зі специфічними умовами навчання. Теоретичний аналіз літератури дав нам змогу визначити рівні професійної ідентичності: В статті висвітлені результати емпіричного дослідження професійної ідентичності на когнітивному рівні.

Ключові слова: когнітивний рівень; майбутній поліцейський; професійна ідентичність; фахова підготовка; професійне становлення особистості.

Постановка проблеми. Професійна ідентичність належить до понять, в яких наголошено на концептуальне уявлення особистості про своє місце в професійній групі. Тобто, зв'язок особистісних характеристик, які забезпечують орієнтацію у світі професій, професійна ідентичність висвітлюється як інтегративне поняття, що дозволяє більш повно реалізувати особистісний потенціал у професійній діяльності. Професійна ідентичність формується в процесі самовизначення і є показником професіоналізму. В умовах зростання криміногенної ситуації в країні особливого значення набуває якість професійної підготовки поліцейських. У сучасних умовах потрібен професіонал, який здатен ефективно боротися зі злочинністю, впевнено та надійно захищати громадян від злочинних посягань. В наслідок чого, до випускників вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання зростають вимоги не тільки володіти певними знаннями та вміннями, дотримуватись законності в професійній та повсякденній діяльності а й бути здатним самостійно приймати рішення для виконання службових та оперативних завдань.

Актуальність розвитку професійної ідентичності в системі відомчої освіти органів внутрішніх справ посилюється ще тим, що замовником виступає конкретно визначена організація – Міністерство внутрішніх справ, яке висуває чітко сформульовані вимоги до сучасного фахівця – правоохоронця.

Аналізуючи дослідження у напрямку розвитку професійної ідентичності стало зрозумілим, що на сьогоднішній день недостатньо наукових робіт, які були б

спрямовані на дослідження розвитку професійної ідентичності майбутніх поліцейських, а саме під час навчання у вищому навчальному закладі зі специфічними умовами навчання. У зв'язку з цим набуває актуальності проблема дослідження розвитку професійної ідентичності майбутнього поліцейського.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвитку та змінам особистості поліцейських на етапі фахової підготовки присвячені роботи вітчизняних науковців Барко В., Жданової І., Цільмак О, Медведєва В., Землянської О, Балабанової Л., Лефтерова В., Бандурки О., Ларіюнова С., Воробійової І., Яковенко С., Макаренко П., Мілорадової Н., Попової Г., Мацегори Я., Тімченко О., Саппи М. В своїх наукових працях ними було розкрито особливості самоактуалізації на різних етапах професійного становлення, розвиток професійної мотивації поліцейських, застосування тренінгових програм у психологічному супроводженні.

Мета статті є теоретичне та емпіричне дослідження особливостей формування складових професійної ідентичності майбутніх поліцейських на різних її рівнях, а саме на когнітивному рівні.

Виклад основного матеріалу. Дослідження професійної ідентичності поліцейських перебуває на стадії становлення. Безперечно соціально – психологічне сьогодення потребує нового покоління фахівців правоохоронців: професійно орієнтованих, мужніх, свідомих, здатних до адекватних та вольових дій на особливості зовнішнього середовища. На даний час досить актуальним є дослідження особливостей

професійної ідентичності правоохоронців на етапі фахової підготовки. О. Гавриченко зазначає, що аналіз специфічних характеристик професійної ідентичності особистості є важливою умовою успішності її професійного розвитку [4].

В свою чергу А. Маркова підкреслює, що професійна ідентичність формується цілісними еталонами типових професійних подій і індивідуалізованих концептуальних схем професійної поведінки [13].

Окремі аспекти професійної ідентичності суб'єкта діяльності висвітлено у працях зарубіжних і вітчизняних науковців, зокрема, Л. Шнейдер, О. Єрмолаєвої, Н. Іванової, М. Пряжнікова, В. Осьодлю, Г. Ложкіна, Т. Титаренко та ін.

Найчастіше науковці розглядають дві групи факторів, які суттєво впливають на розвиток і перебіг психічних процесів і явищ, – зовнішні і внутрішні. До зовнішніх факторів відносять різні соціальні і природні детермінанти, що створюють умови для розвитку індивіда, впливають на його поведінку та діяльність. До внутрішніх належать характеристики, що містяться у внутрішньому світі людини. Вони розвиваються протягом її життя і виховання. Результати впливу цих факторів на людину можуть бути як позитивними, так і негативними [16].

На нашу думку є доцільним ретельніше розглянути умови та чинники розвитку професійної ідентичності поліцейських під час навчання у вищому навчальному закладі зі специфічними умовами навчання

Л. Шнайдер зазначає що професійна ідентичність детермінована професійним спілкуванням і професійним досвідом, репрезентується шляхом мовленнєвої активності через самоопис «образу Я», в якому наявні когнітивні, афективні, поведінкові складові. Дослідниця [18] виділяє зовнішні і внутрішні джерела формування професійної ідентичності. До внутрішніх джерел становлення професійної ідентичності вона відносить таке: емоційно-позитивний фон, на якому відбувалось отримання інформації про професію; позитивне сприйняття себе як суб'єкта професійної діяльності; емоційно-позитивне сприйняття своєї належності до професійної спільноти; вдале засвоєння (присвоєння) прав і обов'язків, норм та правил професійної діяльності; готовність спеціаліста

прийняти на себе професійну відповідальність; характер прояву та самоприйняття екзистенційного та функціонального Я; мотиваційна активність до реалізації себе у вибраній професії. При цьому Л. Шнейдер підкреслює пріоритетність зовнішніх джерел розвитку професійної ідентичності на початковому етапі навчання, до яких відносить інформаційно насичене середовище.

Ю. Кумиріна поєднує чинники у дві групи: 1) внутрішні: особистісні, професійно-психологічні, психофізіологічні, індивідуально-типологічні якості суб'єкта; 2) зовнішні: економічні, соціальні, виробничо-технічні та організаційні [12].

На думку Т. Березіної, процес професійної ідентифікації перебуває під впливом трьох чинників: 1) суб'єктивні, чи особистісні, внутрішні чинники, пов'язані з ціннісно-смісловою сферою, самосвідомістю, самоактуалізацією, рефлексивністю, компетентністю, вміннями, задоволенням, творчістю; 2) об'єктивні, чи зовнішні, чинники, пов'язані з вимогами професійної діяльності, що здійснюється в особистісно-орієнтованій парадигмі, яка виступає регулюючою основою професійно-особистісного самовизначення; 3) об'єктивно-суб'єктивні чинники, які пов'язані з організацією освітньої та професійної сфер [2].

Н. Кривоконь указує, що чинники, за допомогою яких здійснюється процес самоідентифікації в професії, можуть мати екзо- і ендогенний характер, бути керованими і некерованими, сприяти або заважати професійному становленню через самоідентифікацію. У своєму дослідженні науковець виділяє чинники самоідентифікації працівників системи соціального захисту населення: професійні образи, типажі; комплекс ціннісно-мотиваційних детермінант; особистісні якості та професійні риси [11].

С. Боровікова вважає, що на процес професійного самовизначення найбільше впливають: 1) інтереси, на формування яких у свою чергу впливають здібності, попередній досвід, уявлення про майбутню професію; 2) індивідуальні особливості (риса характеру, темперамент, властивості нервової системи); 3) рівень підготовки (культурний рівень, світогляд, шкільна успішність); 4) стан здоров'я; 5) низка соціальних чинників (місце проживання, професія та поради батьків,

рекомендації вчителів, друзів, засоби масової інформації) [3]

В Ульянов переконалий, що на професійну ідентифікацію впливають дві групи соціально-психологічних чинників: власне соціально-психологічні і особистісно-професійні. Соціально-психологічні чинники включають три підгрупи: 1) особистісні соціально-психологічні чинники ситуації; 2) соціально-психологічні чинники мікросередовища; 3) суб'єктивна оцінка попиту професії. Особистісно-професійні чинники становлення професійної ідентичності включають у себе підгрупи чинників, що характеризують індивідуально-психологічні особливості фахівця: особливості темпераменту, специфічні риси характеру, здатність до адаптації, ціннісні орієнтації особистості, а також наявність професійно важливих якостей [17].

Н. Гуліна та Н. Дмитрієва вважають, що важливу роль у формуванні професійної ідентичності грає символічна свідомість, і студенти, які володіють високим рівнем розвитку символічної свідомості, повинні мати статус досягнутої професійної ідентичності [5].

О. Смельянова аргументовано доводить, що на формування професійної ідентичності впливають такі чинники: 1) зростання мотивації до самопізнання; 2) усвідомлення власних потреб, можливостей, професійних інтересів і цінностей; 3) створення позитивних образів і перспектив професійного та особистісного майбутнього; 4) постановка цілей для підтримки і розвитку образу Я; 5) надання індивіду максимального зворотного зв'язку в його особистісних проявах, професійній поведінці [6].

П'ять основних чинників професійної ідентифікації виокремлює Н. Правдивець: 1) цінності, що пов'язані з особистісним розвитком, творчою діяльністю, вольові цінності, цінності по відношенню до своєї роботи; 2) соціальні потреби, соціальна успішність та захищеність, потреба у самовираженні, сімейні ролі, соціальні ролі, професійні ролі; 3) входження в професійну групу на емоційному та інструментальному рівні, соціальні потреби, потреба у пізнанні, орієнтація на результат праці тощо; 4) гендерні аспекти професійної ідентичності (фемінність, орієнтація на працю, маскуліність, орієнтація на альтруїзм, орієнтація на процес у праці, орієнтація на результат у праці, самооцінка,

нейтральні гендерні характеристики, орієнтація на свободу); 5) ціннісні аспекти соціальної ідентичності – успішне особисте життя (родина, любов й ін.) [15].

Узагальнюючи погляди науковців щодо чинників, що впливають на розвиток професійної ідентичності, можна стверджувати, що більшість авторів дотримується думки про наявність суб'єктивних (внутрішніх, пов'язаних з ціннісно-сисловою та мотиваційно-потребовою сферами, самосвідомістю, самоактуалізацією, рефлексивністю, компетентністю, вміннями, задоволенням, творчістю, особистісними характеристиками) та об'єктивних (зовнішніх, пов'язаних із соціальним розвитком та соціалізацією людини, вимогами професії) чинників та низки психолого-педагогічних умов, принципів, що ґрунтуються на розумінні структури, властивостей, функцій, механізмів і закономірностей розвитку та формування ідентичності особистості. Ми також схвалюємо таку класифікацію чинників розвитку професійної ідентичності, тож розглянемо їх детальніше в аспекті впливу на розвиток професійної ідентичності правоохоронців на етапі фахової підготовки.

В Овсяннікова підкреслює, що розвиток професійної ідентичності залежить від емоційно-позитивного сприйняття себе як майбутнього професіонала (фактично як суб'єкта професійної діяльності), позитивного ставлення до отриманої інформації про майбутню професію, від якого залежить формування образу професії і успішне засвоєння прав та обов'язків, норм і цінностей професійної діяльності [14].

О. Єрмолаєва, М. Заковоротна, Н. Іванова [7,8,9] стверджують, що вагомими чинниками розвитку професійної ідентичності можна вважати міру володіння відповідною термінологією, цінностями і нормами, використання певного професійного лексикону, уявлення про професійні міфи, прикмети і професійних попередників, професійно важливі якості фахівця.

У своїх дослідженнях С. Безпалый зазначає, що формування професійної ідентичності в процесі навчання відбувається у взаємозв'язку зі створенням спеціально організованого виховного середовища у ВНЗ, яке враховує реальні навчальні можливості. Це можливо завдяки якісному підбору

викладацького складу, особистому прикладу викладачів, досвіду та авторитету курсової ланки, залученню представників практичних підрозділів, відомих фахівців-професіоналів у відставці, оскільки їх вплив як авторитетних і наставників на курсантів може бути визначальним у поглибленні професійної ідентичності майбутніх правоохоронців. Навчальний процес не повинен обмежуватися часовими рамками навчання у вищому навчальному закладі, а має закладати фундамент для подальшого вдосконалення і підтримання на належному рівні набутих знань і умінь протягом всього періоду проходження служби [1].

Значущими для розвитку професійної ідентичності майбутніх правоохоронців є група організаційно-психолого-педагогічних чинників, як-от: рішення практично зорієнтованих завдань у процесі навчання, диференційовані завдання з урахуванням інтересів і можливостей курсантів, знайомство з представниками професії, організація науково-дослідної роботи курсантів, індивідуальна робота в процесі навчання, використання продуктивних технологій навчання.

Як зазначає Н. Іполітова, необхідно звернути увагу на дотримання деяких психолого-педагогічних умов навчання, а саме: організаційно-педагогічних (зміст, форми та методи педагогічного процесу, які лежать в основі управління функціонуванням та розвитком процесуального аспекту педагогічної системи); психолого-педагогічних (взаємозумовлені можливості навчального та матеріально-просторового середовища, спрямовані на перетворення конкретних характеристик особистості); дидактичних (результат цілеспрямованого відбору, конструювання й застосування елементів змісту, методів та організаційних форм навчання для досягнення дидактичних цілей); психологічних (взаємозв'язок між освітнім середовищем та особистісними якостями суб'єктів навчання) [10].

Проведений аналіз теоретичних підходів дає підстави розглядати професійну ідентичність як особистісну диспозицію, що базується на суб'єктивному відчутті причетності до професійної спільноти; як результат процесів професійного самовизначення, персоналізації і самоорганізації, що виявляється в усвідомленні

себе представником певної професії і відбивається в когнітивно-мотиваційно-емоційно-поведінкових самохарактеристиках.

Найбільш поширеною є концепція трьохкомпонентної структури професійної ідентичності (Л. Шнайдер), відповідно до якої професійна ідентичність включає три елементи: когнітивний (професійні знання, уміння, установки, переконання); емоційно – ціннісний (емоційне становлення до своїх переконань, умінь, навичок); поведінковий (потенційна готовність особистості реалізувати певну поведінку). Професійна ідентичність, як один з головних критеріїв становлення особистості професіонала, взаємопов'язана з такими категоріями, як професійний розвиток, професійна самосвідомість та професійне самовизначення.

В запропонованому матеріалі ми пропонуємо розглянути професійну ідентичність на когнітивному рівні. Аналіз теоретичних досліджень встановив, що до когнітивного рівня професійної ідентичності науковці відносять певні знання які розкривають майбутню професійну діяльність особистості.

В дослідженні приймали участь 200 курсантів Харківського національного університету внутрішніх справ, які навчаються за спеціальністю «Правознавство» спеціалізації «Превентивна діяльність», віком від 18 до 23 років, різних курсів навчання, які були розподілені на групи дослідження за роком навчання: 50 курсантів першого курсу навчання (1 група); 50 курсантів другого курсу (2 група); 50 курсантів третього курсу (3 група); 50 курсантів четвертого курсу (4 група).

Було використане письмове опитування для виявлення переліку бажаних /небажаних для професіонала-правоохоронця правоохоронців, воно проводилось у формі есе «Я – правоохоронець – фахівець», та у вигляді складання контрольних списків професійно-важливих якостей правоохоронця-професіонала.

Для когнітивного рівня розвитку ПІ було обрано відповідні індикатори, які оцінювались досліджуваними за 10-ти бальними шкалами. Він включає в себе: логічно і правильно мислити; робити правильні висновки; висувати гіпотези, версії; бути спостережливим; слухати; встановлювати контакти; переконувати; опитувати (допитувати); заспокоювати;

маніпулювати та протистояти впливу; бути цікавим, подобатись іншим; проявляти владу, підкорювати; підкорятись; користуватись комп'ютером та технікою; управляти автомобілем; користуватись зброєю; застосовувати фізичну силу; заробляти гроші; контролювати емоції, володіти собою; організувати свій час; організувати та вести за собою людей; знати і правильно застосовувати закони; бути у гарній фізичній формі; швидко приймати рішення.

З отриманих результатів було зроблено висновок що курсанти першого курсу оцінюють наявний у себе набір професійно-важливих якостей та компетенцій як недостатній. На першому курсі Вони здебільшого вивчають загальні дисципліни, починають вивчати закони, користуватися зброєю. Першокурсники мають добру фізичну форму, але для професійних якостей цього замало, їм ще потрібно навчитися розумно її застосовувати. Найбільш вираженими навичками у курсантів першого курсу є вільне володіння комп'ютером та технікою ($6,06 \pm 2,16$) респонденти розуміють, що вміння користуватися комп'ютером, знання новітніх технологій є одним з важливих компонентів під час навчання у ВНЗ та в подальшому при виконанні посадових обов'язків, також першокурсники виділили керування автомобілем ($5,14 \pm 1,03$).

Застосовування фізичної сили респонденти позначили такими цифрами ($4,40 \pm 1,04$). Виховання фізичних якостей курсанта спрямоване на всебічний та гармонійний розвиток, підготовку функціональних систем організму до умов навчання та професійної діяльності у майбутньому

Найменшим першокурсники виділили знання та застосування законів ($0,30 \pm 2,01$). Вони тільки но почали вивчати закони, юридичні дисципліни, знайомляться з новими для них термінами. На першому курсі все це має ознайомчий характер. Вчитися застосовувати закони вони будуть під час проходження практики на старших курсах. Незначними цифрами респонденти першого курсу позначили маніпулювання та протистояння впливу ($1,20 \pm 2,01$), перебуваючи на першому курсі вони мають інші напрямки розвитку. Також респонденти першого курсу виділили невеликі показники в проявленні влади та вмінні підкорювати ($1,33 \pm 2,04$), навчаючись на першому курсі вони самі

підпорядковуються внутрішньому режиму вищого навчального закладу системи МВС, виконують накази та розпорядження керівництва.

Респонденти другого року навчання найбільшим показником виділили користування зброєю ($6,80 \pm 1,01$). Володіння зброєю є невід'ємною частиною професіонала – поліцейського, тому набуття навичок та майстерності при поводженні зі зброєю є одним з пріоритетних напрямків навчання у вищому навчальному закладі правоохоронної системи. З незначним відривом у вищезазначених показниках другий курс виділив застосування фізичної сили ($6,60 \pm 2,27$). Вони вчать володіти прийомами рукопашного бою, засобами фізичного впливу, що також є пріоритетним у навчанні спеціалізованого вищого навчального закладу. Невід'ємним у навчанні є володіння комп'ютером та технікою ($6,45 \pm 1,96$). Респонденти другого року навчання зазначили, що протягом навчання ці знання тільки вдосконалюються, і є основою для сприйняття себе правоохоронцем.

Найменш сформованою навичкою у курсантів другого курсу є організація свого часу ($1,08 \pm 2,45$), внутрішній розпорядок дня навчального закладу не завжди дозволяє вільно розподіляти свій час. Також невеликим середнім показником характеризується вміння слухати ($1,13 \pm 2,08$), що може свідчити про перевагу візуального сприйняття над слуховим, тому в подальшому під час проведення занять є доцільним застосовувати розроблені тренінгові заняття, які спрямовані на розвиток комбінованого сприйняття. Заробляння грошей має показник ($1,40 \pm 2,18$) можемо припустити, що на другому році навчання курсанти ще фінансово залежні від батьків, і самі не проявляють активності у пошуках заробітку.

Респонденти третього року навчання характеризуються найбільшим показником сформованості вміння висувати гіпотези та версії ($8,70 \pm 2,60$), навчаючись на третьому курсі курсанти, неодноразово проходили практику в райвідділах і вже мають певну уяву про свою майбутню професію, під час навчання отримують знання, які в подальшому будуть пов'язані з їх професійною діяльністю, розвивається логічне мислення, вони навчаються будувати причинно-наслідкові зв'язки.

Також курсанти на високому рівні відмітили сформованість навичок користування зброєю ($7,64 \pm 1,45$) та застосування фізичної сили ($7,39 \pm 2,02$). Впродовж навчання вони удосконалюють отримані навички, моделюють ситуації в яких необхідно застосовувати вогнепальну зброю а також де буде достатньо застосування лише фізичного впливу.

Найменшим на третьому році навчання курсанти продовжують виділяти організацію свого часу ($1,20 \pm 2,08$). Навчаючись в університеті внутрішніх справ вони мають певні права та обов'язки, стають більш обізнаними в майбутній професії, ретельніше готуються до занять. Також необхідно згадати про внутрішній розклад закладу, наряди, час на самопідготовку та участь у запланованих та незапланованих заходах Університету. Також курсанти третього курсу визначають, що мають недостатньо навичок щодо опитування громадян ($2,06 \pm 1,68$). Незважаючи на те, що курсанти вже були на практиці і мають значну базу теоретичних знань вони не мають можливості брати активну участь в опитуванні свідків, допиті потерпілих та звинувачених, на даному етапі навчання в них є тільки теоретичне уявлення про проведення слідчих дій.

Опитувані на четвертому курсі найбільш вираженим умінням вважають проявляти владу, підкорювати людей ($9,20 \pm 1,44$). На протязі всього навчання курсанти вивчають нормативну базу правоохоронної системи, вчаться володіти вогнепальною зброєю, засобами фізичного впливу, також отримують знання при спілкуванні з учасниками кримінального процесу (потерпілими, свідками, підозрюваними), колегами по роботі, з вищестоящим керівництвом, та пересічними громадянами. Навчаючись в закладі освіти правоохоронної системи опитуванні мали змогу навчитися підкорятися (наявність внутрішнього розпорядку дня, наряди, виконання наказів офіцерської ланки) та отримати досвід правомірного підкорювання. В той же час, більшість курсантів отримують досвід командування, в підсумку отриманий досвід дозволяє їм переконувати людей, вести їх за собою.

На цьому ж курсі вміння користуватись зброєю залишається добре усвідомленим ($9,03 \pm 1,01$). Як вже зазначалось, впродовж навчання курсанти отримують знання з

володіння зброєю, застосування зброї, правила безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю, вони розуміють, що зброя є невід'ємною частиною їхньої професійної діяльності, і водночас – підставою для самоідентифікації себе як поліцейського.

Висування гіпотез, версій респонденти виділяють з показником ($9,01 \pm 1,20$). Починаючи з третього курсу та продовжуючи на четвертому, курсанти вивчають дисципліні професійної спрямованості, проводяться заняття та тренінги для розвитку логічного та креативного мислення, вони вчаться висувати гіпотези, версії, розв'язують задачі пов'язані з діями в екстремальних умовах. Курсанти розуміють що все це необхідно для виконання професійних завдань.

Найменшим респонденти цього курсу виділили заробляння грошей ($2,05 \pm 1,05$). Навчаючись на четвертому курсі, значної необхідності в зароблянні грошей опитувані не потребують. Маючи значну допомогу родичів та при цьому не маючи власної родини курсанти спрямовані на отримання вищої освіти та в побудові власної кар'єри.

Також невеликі показники має організація свого часу ($2,10 \pm 1,66$). Впродовж всього періоду навчання курсанти зрозуміли, що робота в правоохоронній системі пов'язана з ненормованим робочим часом, вони не прагнуть його планувати, слабо орієнтуються в часі. Особистий час, особисте життя у майбутніх правоохоронців відходить на другий план. В майбутньому їм ще доведеться навчитися виділяти час на професійний та культурний розвиток своєї особистості, час на родину, друзів.

Вміння опитування та допиту мають невеликий показник ($2,20 \pm 2,27$). Респонденти розуміють, що їм впродовж своєї професійної діяльності прийдеться спілкуватися з різними категоріями населення та приймати участь у комунікації з ними. На четвертому курсі вони мають теоретичний досвід проведення допиту та опитування, лише з перших днів роботи вони почнуть опановувати практичну майстерність проведення допитів, опитування та проведення слідчих дій.

Наступним етапом вивчення індикаторів когнітивного компоненту бажаного (ідеального) Я-образу майбутніх поліцейських.

На першому курсі курсанти найбільшою мірою хотіли б вправно користуватися зброєю ($9,40 \pm 0,97$), бути фізично розвиненими та

Питання психології

застосовувати фізичну силу ($9,37 \pm 1,21$), бути спостережливим ($8,80 \pm 1,15$). В цілому на першому курсі респонденти вважають що вміння користуватися зброєю, мати гарну фізичну форму та бути спостережливим – є головними для ефективної роботи поліцейського.

Меншою мірою вони прагнуть маніпулювати та протистояти впливу ($0,25 \pm 2,66$), опитувати (допитувати) ($0,75 \pm 2,10$), висувати гіпотези, версії ($1,23 \pm 2,65$). Курсанти першого року навчання, таким чином, прагнуть виконувати конкретно поставлені завдання, орієнтовані на розвиток практичних, фізичних навичок, недооцінюють роль комунікації у службі.

Курсанти другого курсу наголошують на тому що користування зброєю ($8,80 \pm 1,05$) є найголовнішим вмінням для правоохоронця. На другому місті вони виділяють бути цікавими та подобатись іншим ($7,90 \pm 1,12$), це може свідчити про те, що навчання в вищому навчальному закладі системи МВС дає їм можливість отримувати нові знання, спілкуватися з цікавими, самодостатніми та освідченими особистостями, в деякій мірі курсанти прагнуть бути схожими на них. Продовжують виділяти спостережливості ($7,30 \pm 2,84$) та наголошувати, що спостережливості має вагомий внесок у вирішенні службових завдань.

Навчаючись другому курсі найменшою необхідністю курсанти вважають вміння маніпулювання та протистояння впливу ($0,70 \pm 3,84$), опитування та допиту ($1,24 \pm 3,18$), висування версій та гіпотез ($1,40 \pm 2,10$). Респонденти ще не отримали необхідні знання та досвід, тому вони поки що не розуміють необхідність володіти вищевказаними вміннями.

Курсанти третього року навчання прагнуть знати і правильно застосовувати закони ($8,79 \pm 3,93$), а стрімке збільшення цього показника відбувається вже на другому році (від $3,30 \pm 3,31$ до $7,09 \pm 1,98$). Впродовж навчання курсанти починають більш конкретніше формувати себе з обраною професією та розуміють що, необхідність теоретичних знань в подальшому буде пов'язано з виконанням практичних завдань. Виділяють поняття бути цікавими та подобатись іншим ($8,04 \pm 2,10$), навчання в університеті дає їм можливість бути всебічно розвиненими і тому вони прагнуть бути

цікавим своїм колегам, керівництву, друзям та ін.

Бажаними на третьому році навчання є заробляння грошей (від $5,42 \pm 2,32$ на другому, до $7,20 \pm 3,80$). Саме в цей період починаються пошуки «фінансової незалежності», ймовірно це пов'язано з тим, що у більшості курсантів зав'язуються дорослі інтимно-особистісні стосунки, розвиток яких потребує певної автономності.

Найменш важливими курсанти третього року виділяють навички маніпулювання та протистояння впливу ($1,44 \pm 4,04$), вони продовжують перебувати під пильним оком та тиском авторитету курсових офіцерів викладачів, кураторів, не маючи змоги застосувати маніпулювання.

Не значущим для респондентів залишаються вміння опитувати і допитувати ($2,17 \pm 2,03$) курсанти поки що слабо розуміють, з якою кількістю людей їм необхідно буде спілкуватися для отримання інформації, і воно буде будуватися на методах опитування та допитування, від отриманої інформації буде зажити успішність професійної діяльності.

На четвертому курсі для курсантів стає значимим заробляння грошей, міцніє фінансова мотивація ($8,90 \pm 3,02$) адже, курсанти-випускники прагнуть самостійно забезпечувати себе, цікавляться умовами оплати подальшої праці, охоче спілкуються на цю тему, довіряють пліткам.

Навчаючись на четвертому курсі, респонденти значну увагу приділяють вивченню законів та правильному їхньому застосуванню ($8,60 \pm 3,09$), отримані ними знання дозволять їм стати професіоналами, підвищити професійний рівень, а найбільше – уникнути проблем у роботі, пов'язаних із некомпетентністю та негативною оцінкою.

Найменш бажаними для курсантів-випускників є низка комунікативних вмінь: маніпулювання та протистояння впливу ($2,15 \pm 2,79$); заспокоювати, впливати на стан людини ($3,66 \pm 2,81$); переконувати ($4,30 \pm 3,15$). Це означає, що протягом навчання, вони, на жаль не сформували для себе образ людини як об'єкта майбутньої професійної діяльності.

Щодо деяких професійно-важливих якостей та компетенцій виявлено статистичні тенденції до зростання їх «бажаності» в ході фахової підготовки, при цьому вони залишаються на низькому та середньому

Питання психології

рангових позиціях. В основному це когнітивні та комунікативні вміння: логічно і правильно мислити; робити правильні висновки; висувати гіпотези і версії; швидко приймати рішення; слухати; переконувати

Також нами був досліджений «професійний ідеал» правоохоронця, або образ професіонала у курсанта які навчаються у вищому навчальному закладі зі специфічними умовами навчання. На першому курсі навчання вони вважають, що провідними якостями правоохоронця-професіонала мають бути: застосування фізичної сили ($9,60 \pm 0,25$), знання і правильне застосування законів ($9,30 \pm 0,50$); користування зброєю ($9,36 \pm 0,30$); гарна фізична форма ($9,02 \pm 0,59$); вміння заспокоювати, впливати на стан людини ($9,20 \pm 1,20$).

Найменш значимими для поліцейського першокурсники вважають вміння: висувати гіпотези і версії ($2,63 \pm 3,70$); маніпулювати та протистояти впливу ($2,03 \pm 3,34$); встановлювати нові контакти і знайомства ($3,16 \pm 2,33$) та заробляти гроші ($3,43 \pm 4,55$).

На другому курсі навчання відбувається трансформація образу професіонала, вкрай важливими залишаються навички бути спостережливим ($8,02 \pm 2,44$); вміти користуватись зброєю ($8,76 \pm 2,84$) та

фізичною силою ($9,03 \pm 2,17$); знати і вірно використовувати закони ($9,00 \pm 1,77$).

На третьому курсі трансформація образу професіонала продовжується в тому ж напрямку, бажані характеристики стають ще більш вираженими, а показники небажаних – дедалі зменшуються.

На четвертому курсі навчання найбільш вираженими є: вміння встановлювати нові контакти та знайомства ($9,02 \pm 0,30$); використовувати зброю ($9,05 \pm 1,47$) та фізичну силу ($9,20 \pm 0,60$) та заробляти гроші ($9,35 \pm 0,97$).

Висновок. Таким чином на когнітивному рівні професійної ідентичності основи для самоідентифікації відрізняються на різних курсах навчання. Від низького рівню сформованості на першому курсі навчання, поступово середні показники самооцінки знань і вмінь збільшуються, досягаючи максимуму на четвертому курсі навчання. Найбільші зміни у самооцінці знань, вмінь та навичок відбуваються у курсантів на другому курсі, у порівнянні з першим. Загальні показники компонентів професійної ідентичності самооцінки, причетності задоволеності статистично значимо зростають від першого до четвертого курсу, зумовлюючи розвиток їх професійної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Бергер П. Т. Лукман Социальное конструирование реальности. Трактат по социологии знания.– М. : Медиум, 1995.323 с.
2. Бесчастный В. Н. Работа с персоналом органов внутренних дел : науч.-практ. пособие– Донецк : ДЮИ МВД при ДонНУ, 2005. 324 с.
3. Бородулькіна Т. О. Вплив образу професії на становлення професійної ідентичності особистості. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України «Проблеми загальної та педагогічної психології». 2007. Т. 9, ч. 2. С. 39–47.
4. Гарбузова Г. В. Эмпирические критерии формирования профессиональной идентичности студентов [Электронный ресурс] Управление общественными и экономическими системами 2007. № 1. 11 с. <http://umc.gu-unpk.ru/umc/arhiv/2007/1/Garbuzova.doc>.
5. Дружинін І. А. Місце професійної ідентичності та ідентифікації у професійному просторі практичного психолога. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «Психологія». 2010. Вип. 37. С. 99–108.
6. Ермолаева Е. П. Преобразующие и идентификационные аспекты профессионализма. Психологический журнал. 1998. Т. 19, № 4. С. 80–87.
7. Ермолаева Е. П. Психология социальной реализации профессионала– М. Ин-т психологии РАН, 2008. 347 с.
8. Засєкіна Л. В. Віддзеркалення професійної ідентичності в автонаративах державних службовців. Психологічні перспективи. 2011. Вип. 18. С. 93–102.
9. Иванова Н. Л. Самоопределение личности в бизнесе : монография– Москва ; Ярославль : МАПН ; Аверс-Плюс, 2007. 204 с.
10. Кейсельман В. Р. Экспериментальные тренинги на природе– СПб. : Речь, 2008. 192 с.
11. Крюкова Т.Л., Куфтяк Е.В. Опросник способов совладания (адаптация методики WCQ) Журнал практического психолога. – М., 2007. № 3. С. 93-112.

Питання психології

12. Лапшина В. Л. Професійна ідентифікація як чинник професіоналізації правоохоронця Вісник Національного університету внутрішніх справ. Вип. 19. 2002. С. 287–290.
13. Мацегора Я. В. Формування «образу Я» працівників ОВС у процесі професійного становлення : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.06 .Харків, 2008. 20 с.
14. В. Панок, Т. Титаренко, Н. Чепелева Основи практичної психології– Київ : Либідь, 1999. 536 с.
15. Про затвердження Інструкції із заходів безпеки при поводженні зі зброєю: наказ МВС України від 01.02.2016 № 70 [Електронний ресурс]. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0250-16>.
16. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. Київ : Вища шк., 1982. 216 с.
17. Федорчук В. М. Тренінг особистісного зростання : навч. посіб – Київ : Центр учб. літ., 2014. 250 с.
18. Шнейдер Л. Б. Профессиональная идентичность : [монография] Моск. открыт. социал. ин-т. – М. : МОРУ, 2001. 272 с.

Reference

- 1 Berger P. T. Lukman Social construction of reality. A Treatise on the Sociology of Knowledge.– М.: Medium, 1995.323 p.
2. Beschastny V.N. Work with the personnel of the internal affairs bodies: scientific-practical. benefit - Donetsk: Doy of the Ministry of Internal Affairs at DonNU, 2005. 324 p.
3. Borodulkina T. O. The influence of the image of the profession on the formation of a professional identity of the individual. Collection of scientific works of the Institute of Psychology them. GS Kostyuk, APN of Ukraine "Problems of general and pedagogical psychology". 2007. T. 9, part 2. P. 39-47.
4. Garbuzova G.V. Empirical criteria for the formation of students' professional identity [Electronic resource] Management of social and economic systems 2007. No. 1. 11 p. <http://umc.gu-unpk.ru/umc/arhiv/2007/1/Garbuzova.doc..>
5. Druzhinin IA Place of professional identity and identification in the professional space of a practical psychologist. Bulletin of the Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovoroda "Psychology". 2010. 37. P. 99-108.
6. Ermolaeva Ye. P. Transforming and identification aspects of professiogenesis. Psychological Journal. 1998. Vol. 19, No. 4. P. 80–87.
7. Ermolaeva Ye. P. Psychology of social realization of a professional - M. In-t of Psychology of the Russian Academy of Sciences, 2008. 347 p..
8. Zasekina L.V. Reflection of professional identity in autunarates of civil servants. Psychological perspectives. 2011. Vip. 18. P. 93-102..
9. Ivanova N. L. Self-determination of personality in business: a monograph - Moscow; Yaroslavl: MAPN; Obverse-Plus, 2007. 204 p..
10. Keiselman V. R. Experimental training in nature - SPb. : Speech, 2008. 192 p.
11. Kryukova T.L., Kuftyak E.V. The coping questionnaire (adaptation of WCQ methodology) Journal of practical psychologist. - М., 2007. № 3. S. 93-112.
12. Lapshina V. L. Professional identification as a factor of law enforcement professionalization. Bulletin of the National University of Internal Affairs. Whip 19. 2002. pp. 287-290.
13. Matsegora Ya. V. Formation of the "image of I" of ATS employees in the process of professional development: author's abstract. dis ... Candidate psychologist Sciences: 19.00.06.Harkov, 2008. 20 s.
- 14 V. Panok, T. Titarenko, N. Chepileva Fundamentals of Practical Psychology, Kyiv: Lybid, 1999. 536 p.
15. On Approval of the Instruction on Safety Measures for the Handling of Weapons: the Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated 01.02.2016 No. 70 [Electronic Resource]. <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0250-16>
16. Psychological Dictionary / ed. V.I. Voytka. Kyiv: Higher School, 1982. 216 p..
17. Fedorchuk V.M. Training of personal growth: teaching. manual - Kyiv: Center of training. Summer 2014. 250 s.
18. Schneider, L. B. Professional Identity: [monograph] Mosk. is open. social in-t. - М.: MOSU, 2001. 272 p.

Резюме

Макарова Е. кандидат психологических наук, старший преподаватель кафедры педагогики и психологии факультета №3 Харьковского национального университета внутренних дел

ПРОФЕСИОНАЛЬНАЯ ИДЕНТИЧНОСТЬ БУДУЮЩИХ ПОЛИЦЕЙСКИХ НА ЕЕ КОГНИТИВНОМ УРОВНЕ

Рассмотрено развитие профессиональной идентичности полицейских во время обучения в высшем учебном заведении со специфическими условиями обучения. Теоретический анализ литературы позволил нам

определить уровни профессиональной идентичности. В статье отображены результаты имперического исследования профессиональной идентичности на когнитивном уровне.

Ключевые слова: когнитивный уровень; будущий полицейский; профессиональная идентичность; профессиональная подготовка; профессиональное становление личности.

Summary

Makarova O. candidate of psychological sciences, senior lecturer of Pedagogy and Psychology Department of the Faculty No. 3 of Kharkiv National University of Internal Affairs
ORCID 0000-0002-5480-5942

PROFESSIONAL IDENTITY OF FUTURE POLICE OFFICERS AT THEIR COGNITIVE LEVEL

Introduction: Professional identity refers to the concepts, which emphasize the conceptual representation of a personality about his place in a professional group. That is, the connection of personal characteristics that provide orientation in the world of professions, the professional identity is highlighted as an integrative concept that allows more fully realize the personal potential within professional activities. Professional identity is formed in the process of personal identity and is an indicator of professionalism. The quality of professional training of police officers is of particular importance with the growth of the crime situation in the country. In today's conditions, we need a professional who is capable to effectively combat crime, to confidently and reliably protect citizens from criminal encroachments. As a result, graduates of higher education institutions with specific learning conditions must have the requirements for both possess certain knowledge and skills, to observe the legality in professional and everyday life and be able to make decisions independently for performing official and operative tasks.

The urgency of the development of professional identity in the system of departmental education of internal affairs agencies is aggravated by the fact that the client is a specifically defined organization – the Ministry of Internal Affairs, which makes explicit demands to a modern specialist – a law enforcement officer.

Having analyzed the research in the direction of developing professional identity, it became clear that nowadays it is not enough to have research works that would be aimed at studying the development of the professional identity of future police officers, especially while being trained at a higher educational institution with specific learning conditions. In this regard, the problem of studying the development of the professional identity of future police officers becomes relevant.

The objective is theoretical and empirical study of the peculiarities for forming the components of the professional identity of future police officers at different levels, namely, at the cognitive level.

Methods. Theoretical and empirical analysis of the development of professional identity at the cognitive level.

Results The analysis of recent research reveals the peculiarities of the criteria for professional psychological selection for training in higher educational institutions with specific learning conditions, self-actuating at different stages of professional development, the motivational basis for the professional development of police officers.

Authenticity. Nowadays, there is a need for a thorough study of the peculiarities of the professional development of police officers while studying at a higher educational institution with specific learning conditions in order to improve the professional training system for future law enforcement officers to perform their professional duties.

Conclusions. Thus, the basics for self-identification differ at the cognitive level of professional identity in different courses of study. The average indicators of self-evaluation and skills gradually increase from the low level of formation on the first year of study, reaching a maximum on the fourth year of study. Cadets of the second year of study, compared to the first year of study have the greatest changes in the self-evaluation of knowledge, skills and abilities. The general indicators of the components of the professional identity of self-evaluation, the involvement of satisfaction, increase significantly in statistics from the first to the fourth year of study, causing the development of their professional identity.

Key words: cognitive level; future police officers; professional identity; professional training; professional formation of a person.